

Aezkoako euskara – euskara batua - Aezkoako euskara; hori da hiztegiaren atal nagusia. 7.500 ele ditu guztira. Horrez gain, ipuin musikatuak aditu daitezke QR kode baten bidez, eta lekukotasunak irakurri edo entzun daitezke, beren argazkiekin. Bildu dituzten hondarreko testigantzak dira, bizirik daudenak, ze prozesu honetan hiltun anitz joan zaizkie.

517 orrialdeko liburua da, Aezkoako Batzarraren eta Euskarabidearen laguntzarekin plazaratua. Zerika Taldeko Edurne Vidador Barberena eta Bittor Aroskoa Moso izan dira koordinatzaileak. Filologoa lehena, AEK-ko irakaslea bigarrena; bien jakituria uztartuz atera dute lana aitzinera.

Iñaki Camino filologoak egindako Aezkoako euskararen lexikoaren azterketa bat ere badakar lanak. Hor ikusten da zer-nolako harremanak izan dituen ondoko bailarekin. Aurizki eta atzizkien atala ere bada. «Gehienak batuaren berdinak dira, baina badira zenbait bereziagoak», azaldu du filologoak. Adibidez, “zutu”, “aroa” erran nahi duena.

Azalean agertzen den mendia Pettuberro da, sorginen kondairaz inguratutako toki magikoa, Aezkoaren erdi-erdian kokatua.

ZERIKA TALDEA

«Artelanean egindako lan bat da, guk artelan erraten baitiogu auzolanari. Talde handia da, eta haiei ere omenaldi ttipi bat egiten diegu, izenak aipatuz eta eskertuz», nabarmendu du Aroskoak.

Euskararen egoera larria zela ikusita, 2012an Zerika Taldea

AEZKOAKO ELEAK

Galzorian den mintzo baten 7.500 hitz jaso dituzte hiztegi batean, «artelanean»

📁 **HIZKUNTZA** / Maider IANTZI GOIENETXE

Artelanean edo auzolanean egin da Aezkoako Euskara Hiztegia. Nafarroako Pirinioetan euskaraz elekatzen direnak 50 herritar baino gutxiago dira, aetzen %5. Egoera kritiko honetan, lanari ekin diote, dagoena ez galtzeko eta pizgarri izateko. Edurne Vidador Barberena eta Bittor Aroskoa Moso koordinatzaileekin mintzatu gara.

sortu zen Aezkoan. Hala oroitut du Vidadorrek: «Ikastaro batzuk antolatu genituen, hizkeraren gramatika eta hiztegia barneratzeko, eta behin ikasirik, euskara gelditzen zen lauzpabost herrietara joan ginen, berezko euskaldunekin praktikatzera eta ikastera. Material piloa biltzen joan ginen, hitzak, erramoldeak zein adi-

bideak, eta pentsatu genuen zerbait egin behar genuela».

Azkuek, Artolak eta bertze batzuek lehenago bildu zituzten eleekin osatu dute hiztegia. Caminok 4.000 hitz eman dizkie. Ahozko lekukotasunak ere badira: Zerikak bildutakoak, Eusko Ikaskuntzarenak eta ahotsak.eus-ekoak. «Gure helburua zen euskara batua

oinarri zuten euskaldunentzat hiztegi bat egitea. Hortaz, EHUKo lexikologo batzuekin ipini ginen harremanetan. Oinarrizko nozio batzuk eman zizkiguten eta programa bat ere eskaini ziguten, hizkuntza gutxituekin erabiltzen dena. Hori baliatu genuen», agertu du filologoak.

Behin informazioa antolatuta, ohartu ziren herriz herri aldatzen zirela hitzak eta ahotsak. Inkesta batzuk zabaldu zituzten, bidelagun batzuen bidez, aldaera erabilienak zein ziren jakiteko. Horrek aukera eman zien hiztegia ordena baten arabera eraikitzeko.

Errepasoak «izigarriak» izan direla aitortu du: ikusteko ea erratak zeuden, zeintzuk ziren hemengoak ez ziren eleak, azentuekin zer egin... Irailetik hona zuzenketa lanekin aritu dira Caminorekin eta Xamarrekin, azken ediziora iritsi arte. Lamiñarra argitaletxearekin atera dute.

Aezkoako Euskara
Hiztegiaren aurkezpena,
Iruñeko Karrikirin. Ezker-
eskuin, Xamar, Edurne
Vidador eta Bittor Aroskoa.
Jagoba MANTEROLA | FOKU

Bakarrik errepasoetan hiru urte luze pasa dituztela azaldu du irakasleak. «Kontuan hartu behar da gure lanetik kanpo egin dugula, ordu ttipietan. Ez gara herri berean bizi eta lan mardulena Meet bidez egin dugu. Horrek ere zailtzen du».

Denera bortz urte izan dira. Geroztik ele berriak atera dira. «Lan hau ez da sekula bukatzen, hizkuntza bizirik dago eta. Daramagun salmenta erritmoarekin hiztegiak fite bukatuko zaizkigu eta bigarren edizioa egin beharko dugu!», bota dio Aroskoak Vidadorri. Izan ere, harrera biziki ona izan dute.

Ariben egin zuten lehen aurkezpena otsailaren 14an. «Adiskide batzuek aureskua eta guzi dantzatu ziguten. Hunkigarria izan zen. 50 lagunetik goiti bildu ginen, interesa dagoen seinale», kontatu du Aroskoak.

Segidan Iruñean plazaratu zuten, eta bero hartu zituzten Karrikirin ere.

BILAKAERA

Vidadorrek adinekoen ilusioa goraipatu du: «Beraieendako harrotasun bat da, onartzen delako beren hizkera, ttipitan debekatua izan zutena, balio-tsua dela».

XX. mendearen hastapenera arte etxe eta karrika guzietan egiten zen Aezkoako euskara, baina gero erdara prestigioa hartzen hasi zen, administrazio, hedabide eta toki guzietarako hizkuntza ofiziala hori zen. Gerran eta frankismoan debekua izan zen eskolan zein kalean, hor gurasoek erabaki zuten euskara ez transmititzea, eta galduz joan zen.

1970eko hamarkadan aetzen erdiek zekiten bertako euskara. 20 urte geroago, laurdenak. 2010ean %10ak, eta egun kon-

«Eskolan eragin nahi dugu, ikastaroak eta hitzaldiak emanez, irakasleak inplikatzuz. Eragileei jakinarazi nahi diegu hor gaudela, laguntzeko. Denen inplikazioa behar dugu»

Hiztegiaren koordinatzaileek ikasi duten guzia erabiltzen dute. Euskara berezia da, baditu eragin franko: Zaraitzukoak, Esteribar eta Urraulgoa, Baztangoa zein Garazi aldekoa

tsideratzen dute euskaraz %40 inguruk dakiela, batua eta aezkera kontuan harturik, eta Aezkoako euskara egiten dutenak %5 izanen direla, 50 hiztun edo gutxiago.

Aezkoako lau herritan biltzen da nagusiki berezko mintzaira: Abaurregaina, Hiriberrri, Aria eta Garralda. Gazte batzuek badakite, baina ez dago berezko transmisiorik eta gelditzen diren hiztunak 65 urtetik gorakoak dira.

Zerika Taldeko merenduetako bilgio edo bilkura bat. ZERIKA TALDEA

Zerika Taldeak, egin dituen bilgioekin (bilkurekin) eta hiztegi honekin, espero duena da, nahiz eta beharbada mintzoa galduko den, inguruko eskualdeetan gertatu den bezala, batua oinarri duten pertsonen Aezkoako euskara ezagutzea, kontsultatzeko tresna bat izatea eta, batez ere, erabiltzea. Beren ustez, pizgarri bat izan daiteke berezko euskara ikastea, eta ikasitakoa praktikan ipintzeko baliabideak ematen dituzte. «Nahi duguna da eskolan pixka bat eragin, ikastaroak eta hitzaldiak emanez, irakasleak inplikatzuz. Eragileei, baita instituzioei ere, jakinarazi nahi diegu hor gaudela, laguntzeko prest», azaldu du Aroskoak.

«Bildu ditugun ele batzuk hemengoak dira, baina besteak ekialde zabal batekoak, eta interesgarriak dira inguruko eskualdeendako ere», gaineratu du kideak.

Hiztegiaren koordinatzaileek ikasi duten guzia erabiltzen dute. «Ni ez naiz Aezkoan bizi eta ene hautua izan da Aezkoako euskara erabiltzea. Hala galdegiten didate: ‘Ze euskara klase da hori?’. Zaraitzukoaren antza du, Baztangoarena, Garazi aldekoarena, denetarik erraten didate. Badu denetarik zerbait», kontatu du Aroskoak irriz.

Laguna bat dator: «Hemengo euskara berezia da, baditu eragin franko. Aetzak joaten ziren Iparraldera lanera, batez ere Garazira, orduan baditu bertako ezaugarriak. Zaraitzu, Esteribar eta Urraulgoak ere bai. Pot-pourri bat da».

ELE POLITAK

Gustuko hitz batzuk aipatzeko eskatuta, honakoak eman dituzte: epeitze (jan-edan eder bat), otso-pazka, mahaipen

txistu (norbait berandu etor-
tzen bada eta hitzik gabe gel-
ditzen bada erraten zaio), gen-
goaldi (agurtzeko edo
“aspaldiko” errateko), datxiko-
la (Vidadorren gustukoena,
ahal duen guzietan erabiltzen
du, “segidan” adierazteko),
be(h)artzen zireleik zato ene
bila (eskertzeko adierazpena),
zerika (taldearen izena, ‘zer
moduz’ galdetzeko), amitxi
(amatxi), apitxi (aitatxi)...

Hitzak istorioekin batera ja-
so dituzte, bizi dugunaz daki-
gulako elekatzen. Haurtzaroa
kontatzen dute, eskola garaia,
lana, abeltzaintza eta nekaza-
ritza, kontrabandoa...

Aroskoa: «Eguneroko isto-
rioak azaltzen dituzte, baina
anitz jotzen dute aroan bizita-
ko gauzetara: ttipitako jolasak,
nola bizi ziren gaztetan... La-
borantzarekin lotutako aferak
dira, etxearen inguruan beti».

GEROA

Etorkizuna falta zitzaien
anitzetan elkarriketetan, eta
galdegin diete ea euskararen
geroa nola ikusten duten, bai-
ta Irati ibaiak bustitzen dituen
lur hauen etorkizuna ere.
«Gainbeheran dago, biztan-
leak ez dira 900era ailegatzen,
horrek eragina du guzian, bai-
na gustatu izan zaigu geroko
historiak kontatzea, zer asmo
duten etorkizunari begira»,
adierazi dute.

Eduene Vidador Garraldan
sortu zen duela 31 urte, eta
bertan bizi da. «Jende guti bizi
da hemen, lan egiteko aukerak
eskasak dira eta anitz Iruñera
joaten dira; batzuek joan-eto-
rria egiten dute, baina norma-
lena da han gelditzea eta aste
hondarretan etortzea».

«Populazioa zahartua dago.
Egia da gazte anitzek egin du-
tela orain hemen gelditzeko
apustua eta familia handiak

Proiektuaren parterik
ederrenetakoa euskaldunen
arteko topaketak izan dira.
Bilkurak berreskuratu nahi
dituzte, badirelako
hiztunak eta badelako zer
ikasi eta zer praktikatu.
ZERIKA TALDEA

ere sortu direla. Bagoaz aitzia-
na; gehiago behar da, ordeak:
lanpostuak, bizitzeko auke-
rak», defendatu du.

«Etxeak biziki handiak eta
zaharrak dira, behar dira berri-
tu, gazteek independizatzeko
aukera handirik ez dute. Lan
eta etxebizitza afera da, eta hi-
riburuarekiko urruntasuna,
ordu bateko bidaia da».

ARBASOEI OMENALDIA

Vidadorren “amitxi-apitxiek”
denek bazekiten “uskara”. Gu-
rasoek ez, baina aita berreus-
kaldundu zen. «Niretzat ikastea
izan da nire arbasoei omenaldi
bat egitea: ‘Zuek ezin zenuten
egin, nik berrartuko dut eta
saiauko naiz ahal bezainbat
transmititzen’. Euskararekiko
eta familiarekiko nuen zor zer-
bait zen», erran du.

Bittor Aroskoaren kasuan,
antzeko zerbait da. 46 urte di-
tu eta garraldarra da, bertan
bizi ez bada ere.

«Zortea izan nuen euskara
ikastera eraman nindutelako.
Aitaren partetik Garraldakoak
dira, hauek euskara bazekiten,
amatxirekin elekatu izan dut,

baina aitatxirekin ez, eta pena
hori badut. Amaren partetik
zaraitzuarrak dira eta amatxi-
rekin ere okasionea izan nuen
elekatzeko eta grabatzeko eta
guzi. Gasteizera ikastera joan
nintzenean, nire euskara garbi
horrekin, galdetzen zidaten ea
donostiarrak nintzen. Gure
ahaideetatik badugu nondik
tiratu, banekien ikasi behar
nuela, ez nekien nola, eta Zeri-
kak eskaini dit okasionea ikas-
teko. Horretan segitzen dut».

AEK-n, ikasleei egunero erra-
ten die: «Praktikatzen ez dena
segidan atzentzen da. Elekatu
edo elekatu, ez dago bertze-
rik». Aezkoako euskararekin
gauza bera da. «Geure artean

aritzen gara, Zerika Taldean,
eta adiskideekin ere bai ahal
dugularik. Jakin-mina sortze-
ko manera bat da: ‘Zer erran
nahi duzu horrekin?’».

ZERGATIK IKASI?

Zergatik ikasi galtzeaz dagoen
mintzo bat? Berdina gertatzen
da ondoan dituzten bailare-
tan, berriro ikasten ari dira
galdurik dauden ele batzuk.
«Dena da euskara eta dena da
aberasgarria, denentzat da in-
teresgarria hitz berriak ikasi
eta erabiltzea», aldarrikatu du
Vidadorrek.

«Beti koherentzia batekin
ibili behar dugu, inguruko
eleak erabiliz. Batuaren parte
ere bada. Zertaz ez ibili berta-
ko eleak urrunekoak bilatu
baino? Arront politak dira, gai-
nera. Hor dago gakoa, eta ibi-
liz, eragingo dugu bertzeen-
gan. Gares aldean eskolak
ematen ari dira, beren min-
tzoa berreskuratzen. Erronka-
rin ere bai».

Elkartzean sentitzen dute
indarra, eta horren aldeko
apustua egiteko prest daude
aetzak ere.

**«Zertaz ez ibili bertako eleak urrunekoak bilatu
baino? Arront politak dira. Hor dago gakoa, eta
ibiliz, eragingo dugu. Garesen eta Erronkarin
ere beren mintzoa berreskuratzen ari dira»**

**Hona hiztegiko zenbait ele: epeitze (jan-edan
ederra), otso-pazka, mahaipen txistu (hitzik
gabe gelditzen denari errateko), gengoaldi
(‘aspaldiko’ errateko) eta datxikola (segidan)**